

OKUMAYI DEĞERLENDİRME

ÖĞRETMENLER İÇİN KOLAY VE PRATİK BİR YOL

**HAYATİ AKYOL, Kasım YILDIRIM, Seyit ATEŞ,
Fatih Çetin ÇETİNKAYA ve Timothy V. RASINSKI**

3. Baskı

Hayati AKYOL, Kasım YILDIRIM, Seyit ATEŞ
Çetin ÇETİNKAYA ve Timothy V. RASINSKI

OKUMAYI DEĞERLENDİRME: ÖĞRETMENLER İÇİN KOLAY VE PRATİK BİR YOL

ISBN 978-605-364-676-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2014, Ankara

3. Baskı: Temmuz 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Hayati AKYOL

1983 yılında Kırşehir Eğitim Yüksekokulu'nu bitirdi ve aynı yıl Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümüne dikey geçiş yaparak, 1985 yılında bu bölümden mezun oldu. 1986 yılında Artvin'in Şavşat ilçesinde bir dönem ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra 1987 yılında Milli Eğitim Bakanlığı burslusu olarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. University of Pittsburgh'da "Okuma Eğitimi ve Öğretimi" dalında 1990 yılında yüksek lisansını, 1994'te "Okuma Öğretimi ve Programı" alanında doktorasını başarıyla tamamladı.

1995 yılında Gazi Eğitim Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı. 2000 yılında "Türkçe Eğitimi" alanında doçent, 2009 yılında profesör olan Akyol, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olmakla birlikte, 2012 yılından beri Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığını yürütmektedir. Yazar, "okuma-yazma öğretimi ve programı, görsel okuryazarlık, soruların analizi, metinler arası okuma, metinlerin sınıflandırılması, kelime dağarcığının geliştirilmesi, okuma-yazma güçlüklerinin tespiti ve giderilmesi" konularında çalışmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-4450-2374

Prof. Dr. Kasım YILDIRIM

1982 yılında Kars'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gümüşhane'de tamamladı. Gazi Üniversitesinde lisans eğitimini tamamlayarak sınıf öğretmeni olarak atandı. Yozgat ve Adana illerinde öğretmenlik yaptı. Çukurova Üniversitesi'nin açtığı sınavları kazanarak yüksek lisansa başladı (2004). Bu eğitimi devam ederken Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi'nin açmış olduğu sınavı kazanarak araştırma görevlisi olarak atandı. 2006 yılında yüksek lisans, 2010 yılında da doktora eğitimini tamamladı. Gazi ve Ahi Evran Üniversitelerinde çalıştıktan sonra Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesine öğretim üyesi olarak atandı.

Yazar; okuma-yazma ve Türkçe öğretimi, okuma yazma sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlükleri, okuma becerilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, akıcı okuma alanlarında çalışmakta olup yazarın alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeylerde yayınları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0003-1406-709X

Prof. Dr. Seyit ATEŞ

1981 yılında Sivas'ta doğdu. Sivas'ta başlayan öğrenim hayatını, ortaokul yıllarında Kayseri'de sürdürdü ve liseyi Sivas'ta tamamladı. Gazi Üniversitesi'nde 2000 yılında lisans eğitimini tamamlayarak Mardin iline sınıf öğretmeni olarak atandı ve daha sonra Ankara'da görev yaptı. Öğretmenlik yaptığı dönemde Gazi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı. 2006 yılında yüksek lisans, 2011 yılında da doktora eğitimini tamamladı. 2006-2011 yılları arasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD'da araştırma görevlisi olarak görev yaptı. Doktora sonrası iki yıl daha araştırma görevliliği görevini Dr. Unvanıyla sürdürdükten sonra aynı ana bilim dalına 2013 yılı itibariyle öğretim üyesi olarak atandı.

Yazar; okuma-yazma ve Türkçe öğretimi, okuma yazma sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlükleri, okuma becerilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, akıcı okuma, eleştirel okuma, soruların analizi ve anlama öğretimi alanlarında çalışmakta olup yazarın alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeylerde yayınları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-4498-0376

Prof. Dr. Çetin ÇETİNKAYA

1979 yılında İstanbul'da doğdu. Gazi Üniversitesi'nde 2002 yılında lisans eğitimini tamamlayarak Muş iline sınıf öğretmeni olarak atandı. 2003 yılında Kafkas Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2005 yılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümü Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalında yüksek lisansını, 2011 yılında Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında doktorasını tamamlayan Çetinkaya, 2012 yılından itibaren Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yazar; okuma-yazma ve Türkçe öğretimi, okuma yazma sürecinde karşılaşılan öğrenme güçlükleri, okuma becerilerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, akıcı okuma, kelime hazinesi, çocuk edebiyatı, drama alanlarında çalışmakta olup yazarın alanıyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeylerde yayınları bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-9843-6747

Prof. Dr. Timothy V. Rasinski

Timothy Rasinski Kent State Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 200'den fazla makaleye ve 50'den fazlada kitaba yazarlık yapmıştır. Kendisinin yazdığı ve Scholastic yayınevi tarafından basılan "The Fluent Reader ve The Fluent Reader in Action" kitapları en çok satanlar listesinde yer almıştır. Çalışma alanlarını akıcı okuma, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin okuma becerileri ve okuma güçlükleri oluşturmaktadır.

ORCID No: 0000-0003-2560-3652

ÖN SÖZ

Okumayı öğrenme okula başlayan tüm öğrenciler için başarılması gereken zor ve önemli bir görevdir. İyi bir okuma eğitimi sürecinden geçen öğrenciler başarılı bir öğrenme sürecinin de temelini atmış olurlar. Temel dil becerilerinden biri olan okuma, kendi içerisinde ses farkındalığı, kelime tanıma ve ayırt etme, akıcı okuma ve anlama gibi çeşitli düşük ve yüksek düzey zihinsel becerilerin kullanımını içermektedir. İyi bir okuma eğitiminin çocukların düzeyleri göz önünde bulundurularak tüm bu bileşenleri de geliştirecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çocukların okuma becerileri açısından gelişimlerine yönelik öğretim süreci, değerlendirme çalışmalarıyla birlikte yürütülmelidir. Değerlendirme süreci öğretmenlere çocukların okuma becerileri açısından nerede olduklarını ve nereye gitmeleri gerektiğini ve bunun için neler yapılması gerektiğini gösteren bir yol haritası işlevi görmelidir. Bu anlamda değerlendirme çalışmaları hem öğretim için başlangıç noktasını hem de okuma becerileri açısından öğrencilerde gözlenen ilerlemeyi ve öğretim sürecinin niteliğini belirleme açısından önem arz etmektedir.

Öğretim sürecinin karmaşıklığı ve yoğunluğu dikkate alındığında değerlendirme süreci kimi zaman göz ardı edilebilmektedir. Bunda değerlendirmenin nasıl ve hangi boyutlarda yapılması gerektiğine ilişkin bilgi ve materyal eksikliğinin de etkisi bulunmaktadır. Bu kitap, bu anlamda basit ve pratik bir şekilde temel okuma becerilerinin nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin öğretmenlere örnekler sunmakta ve çocukların okuma açısından zayıf oldukları alanlarda nasıl geliştirilebileceklerine ilişkin öneriler ortaya koymaktadır. Bu değerlendirme etkinliklerinin en önemli özelliği, fazla zaman almaması ve öğretim zamanından çalmamasıdır.

Bu kitabın ilk bölümünde, öğretim ve değerlendirmede sürecine ilişkin kısa bir giriş yapılmakta, ardından okumayı değerlendirmede öğretmenlerin faydalanabilecekleri pratik bir yol önerilmektedir. Bu bölümde yöntemin içeriği, faydalara, yıl boyunca kullanımı, kullanımına ilişkin yönergeler, puanlama ve yorumlama süreci anlatılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde, öğretmenlerin değerlendirme kullanabilecekleri örnek metinlere yer verilmekte, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıf düzeyinde biri bilgilendirici diğeri öyküleyici olmak üzere iki metin yer almaktadır. Metinler, değerlendirmede kullanmak üzere öğrenci ve öğretmen formu şeklinde düzenlenmiştir. Bu metinler öneri niteliğinde olup, uygulayıcılar sınıf düzeylerini dikkate alarak kendi değerlendirme metinlerini ve formlarını oluşturabilirler.

Kitabın üçüncü bölümünde, okuma becerileri açısından çocukların zayıf oldukları alanlarda gelişimleri için önerilere yer verilmiştir. Bu öneriler okumanın kelime tanıma, okuma hızı, prozodi ve anlama boyutlarıyla ilgilidir.

Kitabın son bölümünde ise, “Cümle Doğrulama”, “Boşluk Doldurma” ve “Soru-Cevap” tekniği gibi anlamayı değerlendirmede alternatif olarak kullanılabilecek bazı tekniklere yer verilmiştir. Çocukların okuma becerilerini pratik bir şekilde değerlendirmek amacıyla bu kitapta önerilen tüm değerlendirme etkinliklerini öğretmenler kadar ebeveynler de kolayca uygulayabilirler. Biz yazarlar olarak bu kitabın öğrencilerinin daha iyi birer okuyucu olmaları için çaba gösteren öğretmenlerin sınıf içi öğretim ve değerlendirme uygulamalarına büyük katkıları olacağı inancındayız.

ANKARA, 2023

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	v
Giriş.....	1
Değerlendirme mi Öğretim mi?	3
Okuma Becerileriyle İlgili Pratik Değerlendirme Yönteminin Faydaları.....	3
Pratik Değerlendirme Yönteminin Yıl Boyunca Kullanımı.....	3
Pratik Değerlendirme Etkinlikleri Neleri İçermektedir?	4
Metinlerin Okunabilirliğini Belirlemeye İlişkin Bir Yöntem.....	4
Pratik Değerlendirme Etkinliklerini Uygulamaya İlişkin Yönergeler	8
Pratik Değerlendirmenin Puanlanması ve Yorumlanması.....	9
Okuma Akıcılığı: Kelime Tanıma Yüzdesi	10
Okuma Akıcılığı: Okuma Hızı	10
Okuma Akıcılığı: Prozodi	12
Okuduğunu Anlama	14
Örnek Metinler.....	17
Birinci Sınıf	17
İkinci Sınıf.....	23
Üçüncü Sınıf	29
Dördüncü Sınıf	35

Beşinci Sınıf.....	41
Altıncı Sınıf	47
Yedinci Sınıf	53
Sekizinci Sınıf	59
Okuma Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Öneriler	69
Kelime Tanıma.....	70
Okuma Hızı ve Prozodisi	71
Anlama Öğretimi	74
Anlamayı Değerlendirmede Alternatif Teknikler	79
Cümle Doğrulama.....	80
Boşluk Doldurma	83
Soru - Cevap	90
Kaynakça	99

Giriş

Değerlendirme, başarılı bir öğretim sürecinin önemli bir unsurudur. Değerlendirme süreci, yaptıkları öğretimin öğrencilerde yeteri kadar ilerleme sağlayıp sağlamadığını belirlemede öğretmenlere yardımcı olur. Değerlendirme süreci sonunda öğretmenler hızlandırılmış öğretim programından yararlanabilecek olan öğrencilerle, yoğunlaştırılmış bir öğretime ve daha fazla desteğe ihtiyacı olan öğrencileri belirleyebilirler. Şayet değerlendirme yeterince hassas ise öğretmenlere öğretim sürecinde hangi aşama ve beceri üzerinde yoğunlaşmaları gerektiğini belirleme fırsatı verir. Bir anlamda değerlendirme süreci öğretmenlere (ve ayrıca ebeveynlere) çocukların akademik olarak nerede olduklarını ve nereye ulaşmaları gerektiğini ve bunun için onların neler yapabileceklerini gösteren bir yol haritasıdır.

Araştırmalar, değerlendirmenin başarılı bir öğretim için önemli olduğu düşüncesini desteklemektedir. Birçok bilimsel araştırma düzenli değerlendirmenin okumayı öğrenmede öğrenci başarısıyla olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Postlethwaite ve Ross, 1992).

Son yıllarda tüm dünyada gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde farklı disiplinler ve sınıf düzeyleri açısından öğrenci performanslarının daha yakından izlenmesinin ulusal eğitim politikalarının ve programlarının güncellenmesinde önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu tür değerlendirmeler, ulusal ve uluslararası ölçekte eğitimin niteliğini artırmaya yönelik politika geliştirmede ve başarıda genel eğilimleri belirlemede çok önemlidir. Ancak pek çok nedenden dolayı bu tür

değerlendirmeler, öğrenciler için öğretime yönelik kararlar almada öğretmenlere ihtiyaç duydukları bilgiyi sağlayamaz. Problemlerden biri zaman problemidir. Bu tür geniş ölçekli değerlendirmelerin sonuçlarının öğretmenlere ulaşması genellikle aylar alır. Bu gibi durumlarda çoğu zaman sonuçlara ulaşmadan bir öğrencinin bir sonraki sınıf düzeyine geçtiği görülür. Ayrıca bu testlerde elde edilen puanlar, doğal yoldan öğretime yönelik değişikliklere yol açmaz. Burada elde edilen puanlar, bir öğrencinin ihtiyaçlarına ve öğretimine yön verecek talimatlara ilişkin belirleyici nitelikte bilgi sağlamaktan ziyade çoğunlukla basitçe onun yeterli düzeyde başarılı olup olmadığını gösterir.

Çocukların anlık başarılarını gösteren geniş ölçekli genel değerlendirmelerin ötesinde daha belirleyici öğretim uygulamalarına yol açan bir dizi okuma değerlendirmesi mevcuttur. Türkiye’de örnekleri olmayan bu testler, standartlaştırılmış veya informal nitelikte olup grupta veya bireysel olarak uygulanabilmektedir. Örneğin Stanford Tanılayıcı Okuma Testi ve DIBELS testi grupta, Woodcock Okuma Yetkinlik Testi ise bireysel olarak uygulanan standartlaştırılmış ticari testlerdir. Informel okuma envanterleri ve anlık sürekli kayıtlar gibi (Clay, 1993) daha çok öğretmenlerin kaydettikleri okuma davranışlarını yorumlama yeteneği üzerine temellendirilen testler de doğal olarak daha informal olanlardır. Bunların yanı sıra Gelişimsel Okuma Değerlendirmesi (Beaver, 1997) ve Niteliksel Okuma Envanteri (Leslie ve Caldwell, 2000) gibi öğretmenlerin yorum unsurunu da içeren informal yönü güçlü, karma nitelikte standardize testler de bulunmaktadır. Bu tür değerlendirmeler öğretmenlere, öğrencilerini bir okuyucu olarak derinlemesine inceleme imkânı verir. Öğrencilerin başarı düzeyleri, bir nebze de olsa okuma güçlükleri ve ilgi alanları hakkında bilgi verir.

Yukarıda sözü edilen değerlendirmelerin bir dezavantajı varsa o da çok fazla zaman almalarıdır. Bu tür değerlendirmeler hazırlık, uygulama ve puanlama için dikkate değer bir zaman gerektiren etkinlikleri içermektedir. Örneğin bir informal okuma envanterinin tam anlamıyla uygulanması 2-3 saatlik bir zaman dilimini gerektirir. Envanterin bir öğrenciye uygulanması bir-iki saat sürerken; puanlaması ve değerlendirmesi de en azından bir saatlik zaman alır. Böyle bir değerlendirmeden elde edilen veri, geçerli ve değerli olmasına rağmen; bu tür bir değerlendirmeyi sınıftaki her öğrenci için yapmak, öğretimi engelleyici düzeyde olabilmektedir. Türkiye’de böyle bir uygulama yaygın olmasa da uluslararası arenada pek çok okulda öğretmenlerin her çocuğa yılda iki veya üç kez informal okuma envanterini uygulaması beklenmektedir. 25 öğrencili bir sınıfta, informal okuma envanterinin üç kez uygulanması, her çocuk için sadece bir saat ayrılabilir bile 75 saatlik süreyi gerektirecektir. Bu süre neredeyse üç haftalık öğretim sürecine denktir. Bu süre sadece okumayla ilgili derslerden alındığında değerlendirme için on haftadan fazla bir zaman dilimi gerekecektir.